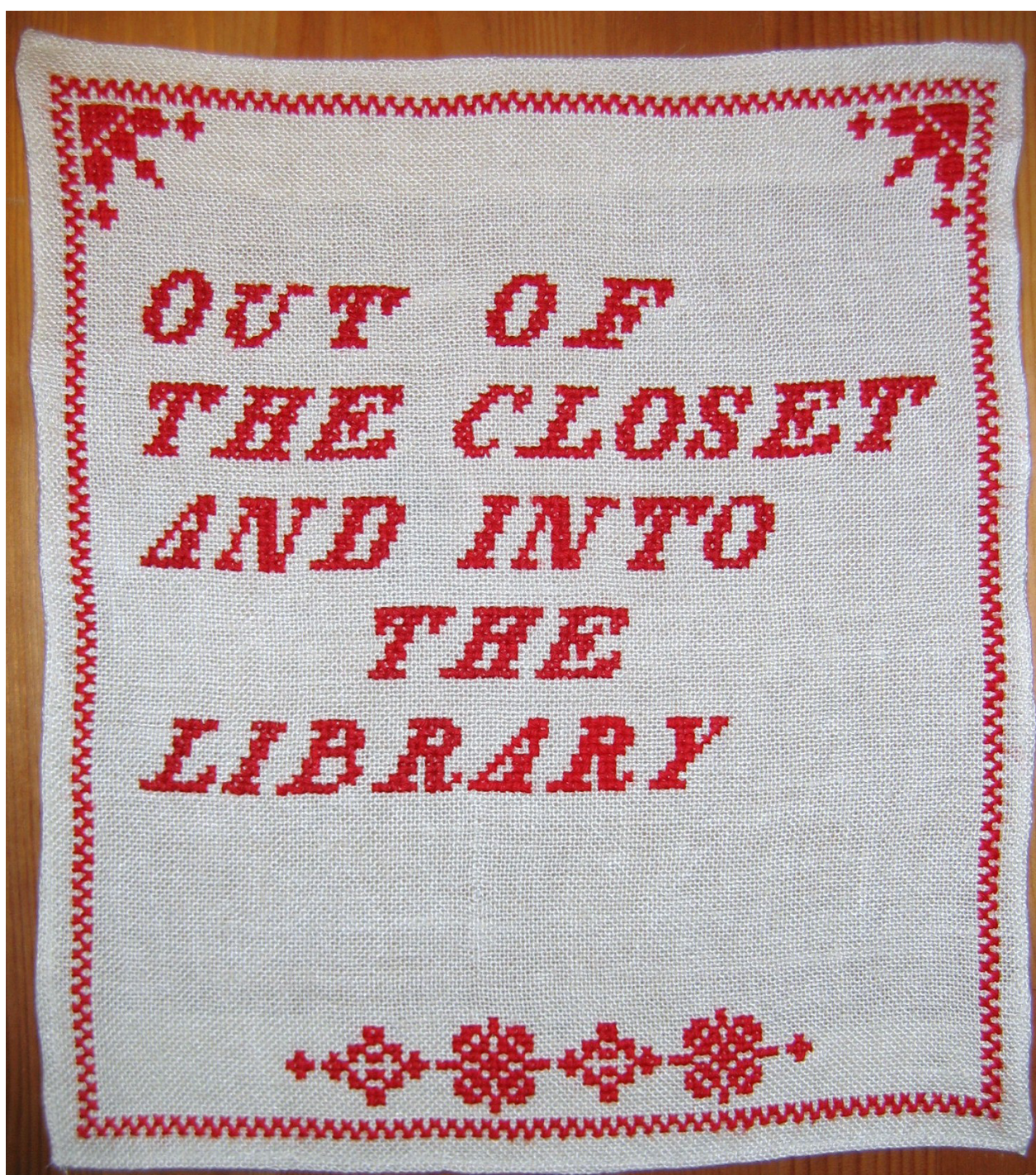

BEHÖVER BIBBLAN RUSKAS OM?

"HBT-CERTIFIERING AV ETT BIBLIOTEK"

"Jag visste inte att det krävdes genusinspiration för att läsa böcker eller att det finns särskild böglitteratur nuförtiden." "Lånar inte bögar böcker på samma sätt som andra?" "Sexuell läggning har väl just bara med sex att göra!" "Ska bibliotekspersonalen fråga folk vilken sexuell läggning de har?" "Varför ska personalen åsiktsskolas?" "Som anställd hade jag vägrat gå någon form av utbildning som inte har med mina arbetsuppgifter att göra." "Vilket trams. Det finns riktiga problem att hitta lösning på."

AV SOFIE SAMUELSSON

Nej stopp! De där citaten är kommentarer från nätet i samband med texter om hbt, genus och bibliotek. Jag börjar någon annanstans.

Här. Jag är en nybakad bibliotekarie som just börjat ta

de första stegen i mitt nya yrke. Längre har jag

varit intresserad av feministiska frågor,

av jämställdhet och normer. Nu är jag

nyfiken på hur det ser ut i biblioteks-

världen. Jag möter funderingar kring

hur man ska få män att komma till

biblioteket och hur man ska få pojkar

att läsa. Jag blir omedelbart sur. Än en gång

försvinner flickorna och kvinnorna spårlöst. Vad

händer med flickor som inte läser och hur osynliga blir inte de

pojkar som faktiskt gör det?

Jag är påverkad av Yvonne Hirdmans teori om genussystemet. Systemet har två bärande principer. Den ena principen säger att det som

vi definierar som manligt står högre i hierarkin, har bättre status, än det "kvinnliga". Systemets andra

princip bygger på att män och

kvinnor är varandras motsatser

och att så länge könen hålls isär

finns en grund för genussyste-

met. Det vill säga att så länge vi

fortsätter att kategorisera män-

niskor i kön, där man och kvinna

är en dikotomi, och isärhåller

könen gör vi en plattform för

genussystemet. Därför är det

för mig dubbelt när man till

exempel gör en satsning som ska

få pojkar att börja läsa. Kanske

gör man något för jämställd-

heten om man utgår från rön

som säger att pojkar generellt

inte har samma möjlighet att bli

läsare som flickor och att det är

ett jämställdhetsproblem. Men,

samtidigt reproducerar man

genussystemet, genom att skilja

barn åt genom att benämna dem

som flicka eller pojke och knyta

kunskap om deras läsande till kön.

Man kan inte komma undan det komplexa med begreppen kvinna

och man. Vem är denna man och vem är denna kvinna? Man måste

även förhålla sig till vilken värld det är som man strävar efter: är det

en där människor är människor först och främst, och inte antingen

man eller kvinna? Nina Björk frågar sig redan 1996 i *Under det rosa*

täcket: "Vill vi överhuvudtaget ha två kön som förut-

sättning för identitet?" Men Björk skriver

också: "En människa vars kön inte har

någon bestämd mening är svår att

föreställa sig, då hon inte gjorts

förståelig". Kanske kan böcker

som *Namnsdagsflickan* och *Kivi och*

Monsterhund vara en del i strävan att

göra människan förståelig som just bara

människa. Här möter man Kivi som är hen och

vännerna Kim och Robin som inte beskrivs utifrån kön.

Jag känner ett barn som är nio år. För någon månad sedan skrev han

en spökhistoria. Hans spöke är en hen. Det är alldeles självklart för

honom, eftersom han inte "vet" om spöket är en kille eller en tjej.

Det har heller inte någon betydelse, menar han. Jag tänker att det är

tur att hen finns. Annars hade

nioåringen fått göra sitt spöke

till en han eller hon. Detta hade

fört med sig att de som läser

hans spökhistoria hade fått ett

helt annat spöke. Ett hon-spöke

är något annat än ett han-spöke

är något annat än ett hen-spöke

är något annat än ett hon-

spöke. Eller?

Här kanske det är plats för

en nyansering, innan jag helt

förlorar mig i hentankar. Jag

tycker att jämställdhetsatsnin-

gar som vill få män att komma

till biblioteket och pojkar att

läsa kan vara berättigade. Det

kan mycket väl vara nödvändigt

att analysera samhälleliga

företeelser med kategorin kön

för att upptäcka ojämställdhet.

Men vad gör man sedan med

den analysen och på vilka fötter

står den? Det gäller att vara observant på vilka strukturer som man

möjligtvis återskapar och vilka utgångspunkter och syften som man

har. Tyvärr är det nog även så att det är lätt hänt att en icke-könad

människa och en icke-könad värld döljer en man och en manligt

kodad värld. Bakom hen finns kanske egentligen han.

*Ett hon-spöke är något
annat än ett han-spöke är
något annat än ett hen-spöke
är något annat än ett hon-
spöke. Eller?*

Foto: Anna Hallberg

Jag, den nybakade bibliotekarien, börjar jobba på ett folkbibliotek i en kommun där all verksamhet ska ha ett aktivt jämställdhetsarbete. Som ett led genomgår enhetschefer inom kultur- och fritidsförvaltningen en utbildning och efter ett par månader är det dags att få jämställdheten ut i verksamheterna. Och där är ju jag. En av de första sakerna vi genomför på biblioteket är att skapa ett ansvarsområde, som ska driva jämställdhetsfrågor, inom verksamheten. Det är ju så att eldsjälarna ofta slocknar. För att förhindra detta skapas en genusinspiratör, ett begrepp som redan finns i kommunen – inom förskolan. Jag blir bibliotekets genusinspiratör! Tanken att bli Sveriges första hbt-certifierade bibliotek föds. Vi söker och får 100 000 kronor i ett utvecklingsstöd av Svensk Biblioteksförning.

Nu snart två år senare är vi mitt i en hbt-certifieringsprocess. Det är RFSL (Riksförbundet för hbt-personers rättigheter) som håller i hbt-certifieringen och de menar att en hbt-certifiering handlar om att synliggöra och granska samhällsnormer och dess konsekvenser, inte om att "peka ut" hbt-personer som speciella eller märkvärdiga. Att genomföra en hbt-certifiering är ett strukturerat och målmedvetet sätt att arbeta för den verksamhet som vill skapa förutsättningar för att ha ett respektfullt bemötande av besökare och låntagare. Målet är att skapa en miljö där alla kan känna sig inkluderade och välkomna. RFSL menar att hbt-certifieringen ger både kompetenshöjning och synliggörande. Fokus ligger på hbt-frågor, men certifieringen ger även tillfälle att reflektera över normer och bemötande på ett bredare plan. Certifieringsprocessen tar 6-8 månader och under den perioden går all personal en utbildning i fyra steg, under ledning av RFSL:s utbildare. Parallellt med detta bildas en arbetsgrupp med cirka fyra personer som gör en inventering. Med hjälp av checklistor med formulerade frågor som rör kvalitetssäkring, miljö, styr- och policydokument samt nyrekrytering ser de över verksamheten och kommer med förslag på utvecklingsmöjligheter (Källa: rfsl.se/hbtc).

På biblioteket har vi många frågor och funderingar som rör normer. Det handlar om de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder) som Diskrimineringslagen tar upp, en lag som ska främja allas lika rättigheter och möjligheter. Våra diskussioner handlar också om vad ett bibliotek är och bör vara. Hur ser vår arbetsplats ut? Vilka bra och dåliga normer finns det? Hur vill vi att det ska vara? Tillsammans funderar och reflekterar vi över hur vi uttrycker oss i tal, text

och bild. Vilka ord och uttryck använder vi och vad signalerar de? Hur uppfattas vårt bibliotek och hur vill vi att det ska uppfattas? Vi har frångått utgångspunkten att vi ska behandla alla lika, utan tänker istället att vi ska möta alla på ett likvärdigt sätt. Vi provar om vi istället för att använda flickor, pojkar, kvinnor, män, mamma, pappa kan använda barn, ungdomar, vuxna, föräldrar, vårdnadshavare, låntagare. Vi funderar på en Regnbågshylla, ett regnbågsbibliotek på webben och en hbtq-policy. En sådan policy skulle vi kunna använda i vilka arbetsuppgifter vi än utför: när vi beställer böcker, när vi skyltar, planerar verksamhet och program, skriver medieplaner,

gör affischer, möter låntagare, skriver för webben, deltar i möten med mera. Vi strävar efter

ett normkritiskt förhållningssätt.

Vi diskuterar hur vi kan öka vår medvetenhet, om att det finns många sätt att leva sitt liv på och hur vi kan förmedla den medvetenheten. Det handlar om att alla barn inte har en mamma

och en pappa, att alla inte förälskar sig i

personer av könet man själv inte har, att alla inte

lever eller vill leva i heteronormativa relationer. Det finns människor som inte vill definieras efter kön och så vidare.

Jag läser i ett nytt nummer av *Kamratposten* (2012:12) om Ninni som är tolv år och vill kallas hen. Ninni är trött på uppdelningen mellan tjejer och killar. Hen berättar att hen har en tjej kropp, men att hen alltid har känt sig som både tjej och kille. Eller kanske som något mitt emellan. Ninni berättar: "Min bästis tyckte först att det var jobbigt när jag sa hen, men hon tycker att det är okej nu. Och det är färre som ger mig konstiga blickar. Det känns skönt. Men jag tror att det kommer att ta några år innan ordet börjar användas mer i Sverige. Folk måste höra det oftare och vänja sig."

Det är just när jag läser sådant här som det händer. Jag boxas, stångas, garvar, funderar, tjarar, pratar och skriver om det här med normer, strukturer, identiteter, språk och makt. Och det är just här jag vill börja. Och sluta.

Sofie Samuelsson